

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ РОЗМОВНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛОМОВНОГО КІНОДИКУРСУ

Руда Анастасія Володимирівна

старший викладач кафедри філології

Одеського національного морського університету

вул. Мечникова 34, Одеса, Україна

Статтю присвячено вивченню лексико-граматичних особливостей відтворення розмовної лексики у сучасному англомовному кінодискурсі як проблеми перекладу на прикладі українського дубляжу фільмів про супергероїв компанії «Марвел». Вихідним положенням дослідження слугувало твердження про те, що відтворення англомовної розмовної лексики українською мовою та навпаки має низку особливостей, а саме: під час вибору відповідника перекладачу слід керуватися необхідністю збереження прагматичного значення лексичної одиниці, тобто обов'язковим є пошук саме розмовного відповідника у мові перекладу, що далеко не завжди можливо. Розбіжність у мовах, відмінність у світобаченні, національних традиціях зумовлює необхідність певних модифікацій, що відбуваються у процесі перекладу.

Актуальність дослідження зумовлена складністю перекладу саме цього пласта лексики, що слугує одним з основних компонентів лексичного корпусу сучасних англійської та української мов. При цьому варто пам'ятати, що будь-яка мова як система звукових знаків, виникла в людському суспільстві за ради спілкування, склалася і довгий час розвивалася саме як розмовна мова.

Мета наукової розвідки – виявити лексико-граматичні перекладацькі трансформації розмовної лексики у сучасному англомовному кінодискурсі під час її україномовного дубляжу фільмів про супергероїв компанії «Марвел».

У статті визначено, що найбільш оптимальним способом перекладу одиниць розмовної лексики є підбір функціонального аналогу, що забезпечує стилістичну відповідність. З позиції трансформаційного підходу до перекладу, відтворення розмовної лексики у перекладі відбувається шляхом застосування перекладацьких трансформацій – перетворень на лексико-граматичному рівні мови, що передбачає антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсацію. Доведено, що серед наведених перекладацьких трансформацій найчастіше застосовують цілісне перетворення (16,7%), ефективно при перекладі англомовного сленгу, жаргону, фразових дієслів та лайки.

Ключові слова: лексико-граматичні трансформації, розмовна лексика, кінодискурс, кінотекст, переклад.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності.

У сучасній світовій лінгвістичній науці розмовна лексика представлена повною мірою, починаючи з фамільярно-просторічної і закінчуючи табуованою лексикою [1; 2]. Незважаючи на неоднозначне до неї ставлення, розмовна лексика становить досить значну і невіддільну частину словникового складу сучасної мови. **Актуальність** теми дослідження зумовлена необхідністю більш повного визначення та всебічного вивчення проблеми передачі англомовної розмовної лексики українською мовою для досягнення адекватності перекладу, що знаходиться у повній відповідності з сучасним розвитком перекладознавчих студій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Лінгвістичні параметри розмовної лексики вивчалися такими науковцями, як І. В. Арнольд [1], С. Бирик [2]. Перекладознавчий аспект розмовної лексики поставав об'єктом дослідження

в роботах таких науковців, як А. Г. Гудманян [3], І. В. Онушканич [9], Т. Н. Павлова [10], Т. В. Холстініна [11]. Цікавими й актуальними є для нашого дослідження напрацювання в царині кінодискурсу [4; 7; 8; 14] загалом, та кінотекстів чи кінодіалогів зокрема [12; 13].

Розмовна лексика кінодискурсу все ще потребує глибокого системного вивчення. Цьому питанню присвячено роботи Н. Д. Ковальової [5], М. М. Козирєвої [6,]. До того ж розмовна лексика займає все більш значущі позиції у лексиці сучасної кінопродукції, що зумовлює необхідність всебічного вивчення її власне лінгвістичної природи. У свою чергу, швидке розповсюдження кінопродукції вимагає швидкої локалізації англомовної розмовної лексики до україномовного глядача, що сприяє застосуванню різних перекладацьких практик до її перекладу.

Актуальність дослідження зумовлена складністю перекладу цього пласта лексики, що слугує одним з основних компонентів лексичного

корпусу сучасних англійської та української мов. При цьому варто пам'ятати, що будь-яка мова як система звукових знаків, виникла у людському суспільстві за ради спілкування, склалася і довгий час розвивалася саме як розмовна мова.

Мета наукової розвідки – виявити лексико-граматичні трансформації розмовної лексики у сучасному англійському кінодискурсі під час її україномовного дубляжу фільмів про супергероїв компанії «Марвел». Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**: визначити роль розмовної лексики в англійському кінодискурсі; проаналізувати лексико-граматичні трансформації при перекладі англійської розмовної лексики українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували фрагменти кінофільмів «Веном» ("Venom") режисера Р. Флейшера, переклад та озвучення «Толока. Гуртом», що містять елементи розмовної лексики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема перекладу англійської розмовної лексики українською мовою та навпаки має низку важливих факторів, що повинні бути враховані перекладачем, а саме: під час вибору відповідника перекладачу слід керуватися необхідністю збереження прагматичного значення лексичної одиниці, що перекладається, тобто обов'язковим є пошук саме розмовного відповідника у мові перекладу, що далеко не завжди можливо [3, 134]. Розбіжність у мовах, відмінність у світобаченні, національних традиціях веде до певних модифікацій, що відбуваються у процесі перекладу. Переклад однієї мови на іншу спричиняє асиметричність оригіналу та перекладу, тому для перекладача постає проблема: як найбільш точно відтворити особливості однієї мови, а саме – англійської, через засоби іншої – української [9; 10].

Розмовна лексика відрізняється чіткою національно-мовною та соціальною специфікою, яка особливо чітко простежуємо при порівнянні одиниць розмовної лексики в різних культурах [6, 90], а тому під час перекладу розмовної лексики часто виникають труднощі, пов'язані із соціально-культурними нормами, які необхідно брати до уваги при її відтворенні у перекладі. Варто також наголосити, що під час перекладу розмовної лексики йдеться не про переклад слів і словосполучень, узятих окремо, поза контекстом, а про на сам перед вдалу передачу усього комплексу змісту і мовної форми перекладного матеріалу, його загальної функціонально-стилістичної відповідності.

Найприроднішим для відтворення одиниць розмовної лексики, за Т. Павловою [10], є використання функціональних аналогів за наявності їх у мові перекладу. За їх відсутності можна вдаватися до просторіччя, яке додає тексту, що перекладається, необхідну ознаку відхилення від літературної норми. Проте найкращим рішенням, як стверджує авторка, є використання функціональних аналогів, або варіативних відповідностей за наявності їх у мові перекладу. Якщо їх немає, то можна вдаватися до компенсації або описового перекладу.

Перетворення, що відбуваються при перекладі розмовної лексики, мають назву «перекладацькі трансформації» [3; 9; 10; 11]. До лексико-граматичних перекладацьких трансформацій, що використовуються під час відтворення розмовної лексики англійського кінодискурсу українською мовою, належать антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсація [11]. Розглянемо детальніше специфіку їх застосування у текстах досліджуваного кінодискурсу.

Антонімічний переклад – це перекладацька трансформація, що полягає в заміні форми слова або словосполучення на протилежну (позитивної – на негативну й навпаки), при цьому зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним [10, 115]. Зокрема, антонімічний переклад використовують як засіб пояснення значення вигуків. Наприклад, вигук *whoa, whoa* у фрагменті замінено повторюваною часткою *ні-ні-ні*: *Whoa, whoa, what are you doing? You're hurting it. Stop it!* (VM: 00:46:18–00:46:20) – *Ні-ні-ні, припиніть, симбіоту боляче!* (BM: 00:46:18–00:46:20). Крім того антонімічний переклад вважаємо також доцільним засобом евфемізації, як у прикладі: *in a bad way* – трохи *не* у формі: *Eddie, you look like you're in a bad way* (VM: 00:42:50–00:42:51) – *Мені здається, ти трохи не у формі* (BM: 00:42:50–00:42:51). Спостерігаємо також випадки застосування антонімічного перекладу як засобу інтенціональної негативізації висловлювання, наприклад: *screwed* – *ненпруха* як демонстрація того, що за сюжетом відбуваються негативні події: *You guys are so screwed now!* (IW: 01:45:38–01:45:41) – *Ха! Оце так ненпруха у вас!* (BH: 01:45:38–01:45:41); *cool it* – *не заводься* як пряма вказівка уникати будь-яких дій, заборона: *Okay, Quill, you gotta cool it right now. You understand? Don't, don't. Don't engage. We almost got this off!* (IW: 01:51:41–01:51:49) – *Слухай, Квіл, не заводься, чувак, чуєш? Зрозумів? Ні, ні, не починай. Ми майже зняли рукавицю!* (BH: 01:51:41–01:51:49).

Таким чином, антонімічний переклад при відтворенні розмовної лексики англомовного кінодискурсу українською мовою дозволяє уточнити інтенцію мовця – пояснити, пом'якшити тон або передати негативну оцінку, закладену у висловлюванні.

Цілісне перетворення – це перекладацька трансформація, яка передбачає вираження смислу сказаного однією мовою засобами іншої, які не є ані словниковими, ані контекстуальними відповідниками окремих слів [10, 115]. До цілісного перетворення перекладачі вдаються здебільшого під час передачі сленгу або жаргонної лексики, що є специфічною для кожної культури, наприклад: *Mayday, Mayday – У нас аварія! Повторюю: аварія!; Mayday, Mayday, LF1! (VM: 00:01:46–00:01:47) – У нас аварія! Повторюю: аварія! (VM: 00:01:46–00:01:47); kicked the crap outta – дає просратись: *This isn't gonna be like New York, pal. This suit's already kicked the crap outta the Hulk (IW: 01:56:22–01:56:24) – Це тобі не Нью-Йорк, баклан. Цей костюм дає просратись Халку (ВН: 01:56:22–01:56:24).**

Застосування цілісного перетворення також передбачає заміну розмовного словосполучення описовим словом, як у наступних прикладах: *rain in the ass – дістав: This is incredible. You have been a serious pain in the ass for me, Eddie (VM: 00:55:30–00:55:54) – Здурити можна. Знаєш, ти мене давно уже дістав, Еді (VM: 00:55:30–00:55:54); ducked out – зникнути: *Admit it, you should've ducked out when I told you to. I tried to bench you. You refused (IW: 01:03:05–01:03:10) – Визнай, треба було зникнути, коли я казав. Я хотів тебе сховати, ти відмовився (ВН: 01:03:05–01:03:10);**

Як показав аналіз ілюстративного матеріалу під час перекладу досліджуваної лексики можлива і зворотна ситуація, коли англомовна однокомпонентна одиниця передається українською багатокомпонентною фразою: *potshots – облив брудом: You took my Symbiote. You take potshots at a great man trying to get something done (VM: 01:15:19–01:15:23) – Украв мого симбіота. Облив брудом людину, яка хоч щось намагається зробити (VM: 01:15:19–01:15:23).* Окрім того, цілісне перетворення є ефективним при відтворенні лайки, що є менш припустимою в україномовному кіно, наприклад, *fuck it – нес із ним: Oh, fuck it. Well, let's go save the planet (VM: 01:21:13–01:21:16) – А... нес із ним. Ну добре, давай рятувати планету (VM: 01:21:13–01:21:16).* Отже, цілісне перетворення застосовують при відтворенні українською мовою розмовної лексики англомовного кінодискурсу здебільшого під час

перекладу сленгу, жаргону, фразових дієслів та лайки, коли в українській мові відсутній їхній відповідник або переклад відповідником є недоцільним з погляду прагматики тексту.

Компенсацією при перекладі слід вважати заміну непередаваного елемента мови оригіналу будь-яким іншим засобом, який передає ту ж саму інформацію, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі [10, 115]. Компенсація у більшості випадків спостерігаємо, коли одиниця розмовної лексики, що використовується у тексті оригіналу, передається одиницею загальнолітературної мови, як у наступних прикладах: *off – не в собі, при цьому використовується розмовне кент: Uh... He's... He's seriously off (VM: 00:07:36–00:07:39) – Ех. Цей кент реально не в собі (VM: 00:07:36–00:07:39); nuts – дурість, що компенсується використанням розмовного шиза: *That's nuts, isn't it? That's completely insane (VM: 00:34:44–00:34:47) – Це ж дурість якась, ні? Цілковита шиза (VM: 00:34:44–00:34:47); labs–аналізи, компенсується розмовним реально: *I got Eddie's labs back, and it's worse than I thought (VM: 01:01:27–01:01:33) – Я його аналізи дивлюся, і вони реально лякають (VM: 01:01:27–01:01:33).* Можливе також застосування компенсації при повному вилученні елементів розмовної лексики, наявних в оригіналі: *gonna* вилучено, компенсується інтенсифікацією розмовної стилістики при перекладі: *guy – штрих: I got a... I got a guy. I'm gonna call him and, uh... Mmm. Oh... Oh, I got a bunch of photographs. He will publish those photographs (VM: 00:38:52–00:39:02) – Я знаю одного штриха. Я зв'яжуся з ним і... Я зробив купу фотографій. Він їх оприлюднить (VM: 00:38:52–00:39:02).* Таким чином, до компенсації звертаємося у разі неможливості передачі розмовної лексики при перекладі її відповідником. У таких випадках розмовну лексику замінюють літературною або взагалі вилучають, однак згодом додають окремі одиниці розмовної лексики в інших фрагментах тексту.**

Висновки та перспективи подальших досліджень. Відтворення розмовної лексики у перекладі має на меті передачу не лише стилістичного забарвлення та значення лексичної одиниці, але й її прагматичних і соціально-культурних характеристик, що і визначає ступінь адекватності перекладу. Найбільш оптимальним способом перекладу одиниць розмовної лексики є підбір функціонального аналогу, що забезпечує стилістичну відповідність. З позицій трансформаційного підходу до перекладу, відтворення розмовної лексики у перекладі відбувається

шляхом застосування перекладацьких трансформацій – перетворень на лексико-граматичному рівні мови, що передбачає антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсацію. Найчастіше застосовують цілісне перетворення (16,7%), ефективно здебільшого при перекладі англомовного сленгу, жаргону, фразових дієслів

та лайки, коли в українській мові відсутній їх відповідник або переклад відповідником є недоцільним з погляду прагматики тексту.

Перспективним вважаємо вивчення інших типів перекладацьких трансформацій під час перекладу розмовної лексики у досліджуваному кінодискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык. Москва: Флинта: Наука, 2002. 384 с.
2. Бибик С. Стилбова розмовна норма та розмовна лексика. *Культура слова*. 2011. № 74. С. 59–65.
3. Гудманян А. Г., Гонта І. А. Проблема словотвору та перекладу українського та американського сленгу. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 13 (200). С. 129–137.
4. Ісаєнко О. В. Текст і медіатекст як категорії кінодискурсу. *Лінгвістичні дослідження: Зб. наук, праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. 2015. № 39. С. 93–96.
5. Ковалева Н. Д., Васильєва Е. Н. Разговорная лексика в кинодиалоге. *Общетеоретические и частные вопросы языкознания: сб. науч. ст. / отв. ред. Н. В. Кормилина, Н. Ю. Шугаева*. Чебоксары: Чуваш. гос. пед. ун-т, 2014. С. 158–161.
6. Козырева М.М. Особенности употребления ненормативной лексики и сложности ее перевода с английского языка на русский (на материале фильма «Дневник Бриджит Джонс»). *Вестник Российского гуманитарного университета*, 2012. № 8. С. 87–96.
7. Крисанова Т. Основні підходи до розуміння поняття «кінодискурс». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2014. № 4. С. 98–102.
8. Лавриненко И. Н. Стратегии и тактики мены коммуникативных ролей в современном англоязычном кинодискурсе. Дисс. Харьков, 2011. 260 с.
9. Онушканич І. В., Шторгин М. В. Сленг як перекладознавча категорія : поняття, етимологія, способи перекладу. *Вісник Житомирського державного університету*. 2014. № 3 (75). С. 296–300.
10. Павлова Т. Н. Проблемы перекладу сленгізмів. URL: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Philologia/52780.doc.htm.
11. Холстинина Т. В. Американский сленг в художественном тексте и проблема его передачи на русский язык (на материале романа Джона Ирвинга «Правила Дома сидра»). Дисс. Москва, 2007. 18 с.
12. Jaeckle J. Film Dialogue / ed. by J. Jaeckle. London; New York: Wallflower Press, 2013. 223 p.
13. Kozloff S. Overhearing Film Dialogue. Berkeley; Los Angeles: University of California Press, 2000. 332 p.
14. Rossi F. Discourse analysis of film dialogues: Italian comedy between linguistic realism and pragmatic non-realism. *Telecinematic Discourse: Approaches to the Language of Films and Television Series / ed. by R. Piazza, M. Bednarek, F. Rossi*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Co., 2011. P. 21–46.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. (BM) – Веном / Columbia Pictures, Marvel і Tencent Pictures; режисер Рубен Флейшер; пер. та озвучення «Толока. Гуртом». 2018. 106 хв.
2. (VM) – Venom / Columbia Pictures, Marvel and Tencent Pictures; director Ruben Fleischer. 2018. 112 min.

REFERENCES

1. Arnol'd Y. V. (2002) Stylystyka. Sovremennyy anhlyyskyy yazyk. Moskva: Flynta: Nauka, 2002. 384 s. [in Russian]
2. Bybyk S. (2011) Styl'ova rozmovna norma ta rozmovna leksyka. *Kul'tura slova*. № 74. S. 59-65. [in Ukrainian]
3. Hudmanyanyan A. H., Honta I. A. (2010) Problema slovotvoru ta perekladu ukrayins'koho ta amerykans'koho slenhu. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*. № 13 (200). S. 129-137. [in Ukrainian]
4. Isayenko O. V. (2015) Tekst i mediatekst yak katehoriyi kinodyskursu. *Linhvistychni doslidzhennya: Zb. nauk, prats' KHNPUI im. H. S. Skovorody*. № 39. S. 93-96. [in Ukrainian]
5. Kovaleva N. D., Vasylyeva E. N. (2014) Razhovornaya leksyka v kynodyalohe. *Obshcheteoretycheskye y chastnye voprosy yazykoznanyya: sb. nauch. st. / отв. ред. Н. В. Кормылына, Н. Ю. Шухаева*. Cheboksary: Chuvash. hos. ped. un-t. S. 158-161. [in Russian]
6. Kozyreva M.M. (2012) Osobennosty upotreblenyaya nenormatyvnoy leksyky y slozhnosty ee perevoda s anhlyyskoho yazyka na russkyy (na materyale fyl'ma «Dnevnyk Brydzhyt Dzhons»). *Vestnyk Rossyyskoho humanytarnoho unyversyteta*. № 8. S. 87-96. [in Russian]

7. Krysanova T. (2014) Osnovni pidkhody do rozuminnya ponyattya «kinodyskurs». *Naukovyy visnyk Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo.* № 4. S. 98-102. [in Ukrainian]
8. Lavrynenko Y. N. (2011) Stratehyy y taktyky meny kommunykativnykh roley v sovremennom anhloyazychnom kynodyskursе. Dyss. Khar'kov. 260 s. [in Russian]
9. Onushkanych I. V., Shtorhyn M. V. (2014) Slenh yak perekladoznavcha katehoriya : ponyattya, etymolohiya, sposoby perekladu. *Visnyk Zhytomyr'skoho derzhavnoho universytetu.* № 3 (75). S. 296-300. [in Ukrainian]
10. Pavlova T. N. Problemy perekladu slengizmiv. URL: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Philologia/52780.doc.htm. [in Ukrainian]
11. Kholstynyna T. V. (2007) Amerykanskyy slen v khudozhestvennom tekste y problema eho peredachy na russkyy yazyk (na materyale romana Dzhona Yrvynha «Pravyla Doma sydra»). Dyss. Moskva. 18 s. [in Russian]
12. Jaekle J. (2013) *Film Dialogue*. London; New York: Wallflower Press. 223 p. [in English]
13. Kozloff S. (2000) *Overhearing Film Dialogue*. Berkeley; Los Angeles: University of California Press. 332 p. [in English]
14. Rossi F. (2011) Discourse analysis of film dialogues: Italian comedy between linguistic realism and pragmatic non-realism. *Telecinematic Discourse: Approaches to the Language of Films and Television Series / ed. by R. Piazza, M. Bednarek, F. Rossi*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Co. P. 21-46. [in English]

LEXICAL AND GRAMMATICAL TRANSLATION TRANSFORMATIONS IN RENDERING COLLOQUIAL LEXIS IN MODERN ENGLISH FILM DISCOURSE

Ruda Anastasia Volodymyrivna
Senior Tutor at the Philology Department
Odessa National Maritime University
Mechnikov str. 34, Odesa, Ukraine

The article deals with the issues of lexical and grammatical translation peculiarities of colloquial lexis in modern English film discourse as a translation problem based on Ukrainian dubbing of films about Marvel superheroes.

The starting point of the study is the fact that rendering English colloquial lexis into the Ukrainian language has a few peculiarities: namely, while choosing the correct variant the translator should take into account the pragmatic meaning of lexical unit. In other words, it's important to find the colloquial unit in the translation language, which is not always easy. The difference between the two languages, their national and cultural peculiarities cause some translation transformations which take place in the process of rendering.

The novelty of the study is proved by the complexity of translation of this very lexical layer of the vocabulary, which is one of the main components of lexical corpus of modern English and Ukrainian languages. One should also keep in mind that any language as a system of sound signs appeared in a human society as a communicative means and was developing for a long time as a colloquial speech. The aim of the paper is to carry out lexical and grammatical translation transformations of colloquial lexis in modern English film discourse in Ukrainian dubbing of films about Marvel superheroes.

It is defined that the most effective way of rendering English colloquial units is choosing their right functional variant, which represent their stylistic adequateness. From the functional perspective rendering colloquial lexis in English film discourse into Ukrainian is performed by means of translation transformations, special adaptations at lexical and grammatical language levels, which include antonymic translation, total rearrangement and compensation. It is proved that total rearrangement (16.7%) is the most frequently used for rendering slang, jargon, phrasal verbs and cursed words, the role of which is determined by the imagery and partial equivalence of such vocabulary.

Key words: *lexical, grammatical translation transformations, colloquial lexis, film discourse, film texts, translation.*